

מובא במשנה דיני סדר קריאת התורה בציבור. הגמרא מתרחבת בנידון, ועוסקת בשאלה האם מותר לכתוב לילד פרשה אחת מהתורה ('מגילה') בכדי שילמד ממנה? וכך צדדי הספק (שם ס):

בעא מיניה אביי מרבה: מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה? תיבעי למאן דאמר תורה 'מגילה' 'מגילה' ניתנה, תיבעי למאן דאמר תורה 'חתומה' ניתנה. תיבעי למ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה, כיון דמגילה מגילה ניתנה כותבין, או דילמא כיון דאידבק אידבק? תיבעי למ"ד תורה חתומה ניתנה, כיון דחתומה ניתנה אין כותבין, או דילמא כיון דלא אפשר כותבין? א"ל אין כותבין, ומה טעם? לפי שאין כותבין.

נחלקו האמוראים האם התורה נתנה מגילות מגילות, ולאחר מכן נאספו ונחתמו יחד? או האם היא נאמרה בע"פ ומשה כתב את הספר בבת אחת?

גם למי שאומר שהתורה נתנה 'מגילות' 'מגילות' יש להסתפק אם מותר לכתוב לילד, שהרי היא נחתמה בסוף. וגם למי שאומר שהתורה נתנה 'חתומה' יש להסתפק, אולי אין ברירה ולכן יצטרך התינוק מגילה. רבה הכריע שאין כותבים מגילה בנפרד, מפני שחבורו יחד בסוף גם לשיטת מגילות מגילות נתנה (רש"י ד"ה לפי).

הגמרא מביאה את מקור המחלוקת לעיל, בין רבי יוחנן לריש לקיש, וכך מובא בהמשך (שם):

א"ר יוחנן משום רבי בנאה: תורה - מגילה מגילה ניתנה, שנא': אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. ר"ש בן לקיש אומר: תורה - חתומה ניתנה, שנאמר: לקוח את ספר התורה הזאת. ואידך נמי הכתיב לקוח! הוא לבתר דאידבק. ואידך נמי הכתיב במגילת ספר כתוב עלי! הוא, דכל התורה כולה איקרי מגילה, דכתיב: ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה.

רבי יוחנן סובר שהתורה נתנה מגילות מגילות, ורק לאחר מכן התחברה יחדיו לספר אחד. ריש לקיש סובר שהתורה נתנה חתומה, כלומר בבת אחת כל הספר, ומגילת ספר זהו כינוי לכל התורה.

ויש לעיין במה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש?

וביאר המהרש"א את שורש המחלוקת כך (ח"א ד"ה למ"ד):

מהידוע כי התורה אחת גמורה היא לפי הנותן יתברך ב"ה אמנם לפי המקבלים יש בה שינויים מחולקים והוא כי סוד ונסתר של התורה מורה על שמו המיוחד כמ"ש מי שיועד לצרף אותיות שבתורה כו' והנגלה של התורה הוא מבואר שהן מצות האדם וז"ש מגילה ניתנה מחולקים בשינוי ענינים לפי המקבל ושומר חתומה היינו חתומה וסתומה בחיבור אחד לפי הנותן ית' ב"ה וק"ל.

ההופעה העליונה של תורה מתבטאת באופן חתום ושלם, אך מצד המקבלים הוא מתפרט לחלקים כלומר, מגילות מגילות. רבי יוחנן דן את התורה מצד המקבלים - מפורטת לחלקים. וריש לקיש דן את התורה מצד נותן התורה - בחיבור אחד.

ביאר המהר"ל בסגנון דומה את המחלוקת בין רבי יוחנן לריש לקיש, וזה לשונו (תפארת ישראל פרק נט):

ובפרק הניזקין (גטין ס א) פליגי אם תורה מגילה נתנה, או תורה חתומה נתנה. כי למאן דאמר מגילה נתנה, **רוצה לומר כי התורה ראויה אל האדם מצד כל מצוה ומצוה**. ולמאן דאמר חתומה נתנה, **אין התורה ראויה אל האדם רק מצד שהיא מושלמת**, כמו שהתבאר, כי מצד שהיא כולה ביחד, והיא שלימה, יותר היא שייכות לעולם.

הופעת התורה בחינת מגילות מגילות נתנה, סוברת שראויה התורה אל האדם מצד כל מצוה ומצוה. והופעת התורה החתומה, סוברת שראויה התורה אל האדם רק מצד שהיא שלימה ולא מחולקת. וכתב בספר ילקוט יהושע שכך טעמם של ריש לקיש ורבי יוחנן בעוד מקום, וכך מובא בסנהדרין (קיא):

"לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק" אמר ריש לקיש: למי שמשייר אפילו חוק אחד. אמר רבי יוחנן: לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי, אלא: אפילו לא למד אלא חוק אחד.

ריש לקיש סובר שמי שיורד לגיהנם הוא אדם ששייר חוק אחד מהתורה, כלומר התורה חסרה אחד ולא חתומה. אמנם רבי יוחנן סובר שאין לומר כך וללמד על ישראל חובה, אלא ביאור הפסוק הוא כך, אפילו לא למד אלא חוק אחד ניצל מגיהנם, כלומר חלקים חלקים נתנה.

מובא בספרים "שסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים בחיבורא" כלומר, צד הקודש מתחיל בפירוד ומסיים בחיבור. רבי יוחנן שם את הדגש ביחס אל האדם והדור בצד של הפירוד לפרטים, כל דור וההתמודדות שלו, מצד המקבלים, וכן כל דור ודור התיקון שלו וכו'. אך ריש לקיש סובר שאין משמעות לדור פרטי אלמלא אין את ההופעה הכללית, ח"ו יכול דור לקלקל והוא יקבע לדורות עולם כך, אלא חייב את ההופעה הכללית שתתקן הכל. כלומר, כל הדורות כולם הם ההופעה השלימה, וע"כ אין לנו לכתוב ולחקק כל דור ודור בנפרד.

אולי הדברים מתאימים לשיטתם של ר"ל וריו"ח. רבי יוחנן ראה תכונה אחת פרטית של ר"ל ואמר לו חילך לאורייתא, כלומר כך את הכוח הזה לתורה. אמנם ר"ל אינו מחשיב את העבר בלבד, אלא רק את מי שהוא בהופעה הכללית (עיי' באריכות ב"מ פד).

נראה שכך גם הנפקא מינה ההלכתית, שהיה ה"א שריו"ח יתיר לכתוב מגילה לילד משום שהתורה כך נתנה, ואפשר להתמקד במקבל ובפרטי המצוות בלבד. אך למסקנה, גם שמלמדים ילד את פרטי המצוות, הדבר צריך לבוא מתוך הופעה גדולה של כלל תורה חתומה.